

pocit, který nikdy v životě nepoznal – přirovnal jej k mrtvici [...]. V 19 hodin nastoupila malátnost a zvracení. Léčil se pitím olivového a lněného oleje.“ Řeknu raději hned, že všechno dobře dopadlo, mnichovský profesor Harald Othmar Lenz i jeho asistent Karel Salzmann otravu přežili.

Jiří Kamen ve své knize *Báječný svět hub* nejenže zachytil, jak se vztah člověka

k těmto plodům přírody dlouhá léta vyvíjel, ale také to, jak se houby zobrazovaly v umění, jaký vliv měly na umělce, vzpomeňme jen na Ladovy vymalované hříby v lese u Hrusic nebo na ty, které svým mohutným chvostem oprašuje liška ve večerníčku *O lišce Bystroušce*, či na houby v poezii Ivana Blatného, Ivana Wernische, Jaroslava Seiferta a mnoha dalších. Ne na-

darmo proběhla v roce 2008 v Galerii Klatovy / Klenová výstava *Mezi zvířetem a květinou*, expozice věnovaná významu hub v umění. I o tom je kniha *Báječný svět hub*. A mne, nehoubare, kniha přesvědčila o jednom – že hledání hub se hledání uměleckému v mnohém podobá. Zkoušejí se nové postupy, místa, která by se neměla přehlížet, a dokonce si i myslím, že pro mnohé

houbaře je hlavním cílem hledání, stejně jako pro mnohé umělce.

Letošní suché tropické léto, podobně jako to v roce 1947, houbám nesvědčí. O to více vezme mnohý (i ne)houbař zavděk knihou o nich; pronikavý intelekt autora a jeho široká vzdělanost se v knize spojila s citem a vřelostí.

Ladislava Chateau

HOUBAŘENÍ JAKO SUBSTITUCE ŽIVOTA

Viktorie Hanišová: Houbařka Host, Brno 2018, 312 s.

Když před třemi lety překladatelka a lektorka germánských jazyků Viktorie Hanišová (nar. 1980) debutovala románem *Anežka*, psalo se o vyzrálé prvotině a jednoznačném úspěchu. Tématem byla adopce romského dítěte, podobně jako v případě *Roku kohouta* (2008) Terezy Boučkové, který je v *Anežce* ostatně zmiňován. Hanišová zde bez jakýchkoli příkras a bez dojetí líčí nezdařilý pokus o přijetí a socializaci holčičky pocházející z romské menšiny, ačkoli adoptivní matka se snaží před pokryteckou společností její původ utajit. Příběh nabitý dějovým i vnitřním napětím se spirálovitě otáčí kolem otázky, zda lze prostřednictvím dobře míněné snahy pozmenit genetické nastavení jedince. Přestože matka si nepřejí nic jiného než mít normální dítě jako všichni ostatní, její touha je předem odsouzena k neúspěchu, jakkoli nelze jednoznačně hovořit o jejím selhání. Hanišové se v debutu podařilo dosáhnout sugestivního vyprávění, za nímž stojí zřetelná promyšlenost i autorčina osobní zanícenost.

Podobné očekávání jistě vyvolává i její druhý román *Houbařka*, vyprávěný ve skvostné typografické úpravě opět nakladatelstvím Host. Už při zběžném prolistování a přečtení anotace na obálce ovšem nemůže čtenář, který se orientuje v české próze posledních let, přehlédnout zjevnou podobnost

s prvním románem Anny Bolavé *Do tmy* (2015). V obou textech je protagonistkou osamělá žena žijící na samotě jihočeského (či pošumavského) venkova a živící se téměř výhradně tím, co je pro druhé jen příležitostným koníčkem: u Bolavé bylinkářením, u Hanišové houbařením. Obě k takovému způsobu života přivedly problematické rodinné vztahy, obě jednoznačně preferují dokonalou znalost přírodní říše (jakožto jejich živitelky), blížíci se určité formě fanatismu, před běžnou sociální realitou a svému okolí se zákonitě jeví jako postavy značně podivínské. Námětová blízkost obou próz se zdá až zarážející, jakkoli Anna Bolavá si za hrdinku zvolila rozvedenou ženu středního věku, zatímco Hanišové Sisi je sotva dospělá dcera rodičů, kteří nezvládli výchovu, a přestože *Houbařka* má na rozdíl od textu Bolavé dějově i výkladově otevřený konec.

Román je rozdělen do poměrně krátkých, pouze číslovaných kapitol (na třech stovkách tiskových stran je jich jednapadesát), jejichž vypravěčkou je Sára Tichá, přezdívaná Sisi. Bez jakékoli pravidelnosti, v nejrůznějším rytmu se střídají kapitoly z přítomnosti s retrospektivními pasážemi, které pokrývají dobu od Sářina nejtutějšího dětství po maturitní večírek a postupně osvětlují její současnou situaci. Přítomný čas příběhu začíná matčiným pohřbem a popisuje Sářin osamělý život, skládající se převážně z dennodenních houbařských výslapů za výdělkem a prodeje hub v sušické restauraci Muchomůrka. Občas jí při této jediné pravidelné činnosti sekunduje duševně poněkud zaosťalý Vojta, ale jinak si Sára hýčká svoji sa-

motu. Kontakty se staršími bratry Evženem a Milanem, kteří mají v úmyslu vyřešit pozůstalost po rodičích, svezpě odmítá, její pokusy získat stále zaměstnání selhávají. Jediný zdroj jejich společenských vazeb představují podnikatelské aktivity nového provozního zmíněné restaurace Rudy. Ten Sárku využívá ke speciálním akcím houbařské turistiky: protagonistka musí lesem provázet rodinky lačnicí po houbách a pomáhat jim s hledáním a poznáváním. Hrdinčina nerozhodnost a plachost se nejmarkantněji projevují v momentech, kdy uvažuje o své budoucnosti a nedokáže se rozhodnout, zda bude i nadále přežívat v polorozpadlé chalupě a libovat si ve své samotě, anebo zda přemůže fobii ze společnosti lidí a odejde za prací do krajského města. Vždyť Sáře je dvaadvacet let a má celý život před sebou, nic ještě nemusí být ztraceno.

Důvody jejího duševního ustrojení, stejně jako chronické nespavosti, nalezneme čtenář – jak jinak – v prostřizích z let dospívání. Jak už jsem naznačil, jejich zdrojem je rodinné prostředí, které Sáře nezvratným způsobem ublížilo, a ona již není schopna vykročit ze své uzavřenosti, učinit jediný krok k přizpůsobení se druhému. Obzvláště silná je Sářina averze k mužům, vyplývající ze skutečnosti, že hlavním viníkem jejich útrap je její otec, působící jako vysokoškolský profesor a děkan. O to paradoxnější je, že houbařit a milovat svébytný mykologický svět ji naučil právě on, a to při pobytech na chalupě, kde nyní Sára žije. Již jako malá prokazovala hrdinka k hledání hub nebývalý talent, což její otec a učitel v jednom vtipně

komentoval: „Ty jsi byla na houbách už v době, kdy jsi byla ještě na houbách“ (s. 30).

Bezvýchodná situace, v níž se Sára ocitá, je vyřešena poměrně lacině, jako zásah deus ex machina: Sára se nachladí, dostane zánět močových cest a následně je hospitalizována. Její poslední replika znějící: „Brácha, já už na houby nikdy nepůjdu“ (s. 306) sice naznačuje, že se rozhodla s existencí na pokraji bídy skoncovat, avšak jistotu, že najde pozitivní východisko, na základě tohoto konstatování získat nelze.

Román *Houbařka* se čte velmi dobře, je stylově i strukturně koherentní, jeho text plyne bez větší překážky, současná rovina je vhodně doplňována výjevy z minulosti, jednotlivosti se průběžně osvětlují, vše do sebe poměrně hladce zapadá. A to je právě rozdíl oproti Hanišové prvotině, která nadnesla závažné téma a zpracovala je znepokojivým způsobem prostřednictvím suverénního vyprávění. To poslední sice nechybí ani *Houbaře*, ale postrádám v ní onu narativní naléhavost, již si mě *Anežka* zcela získala. Nedokážu lépe pojmenovat rozdíl mezi prvním a druhým autorčiným románem, avšak zdá se, že druhému chybí ona osobní angažovanost, jasně názorové přesvědčení, patrně v *Anežce*. Vedle ní se druhý román jeví jako příběh převážně vykonstruovaný, sice výborně napsaný, ale postrádající přesah, kterým by román vybočoval z průměru současné prozaické produkce. Přechíst *Houbařku* je jako jít na houby a vrátit se bez praváků. Smaženici sice uděláte, ale těšit vás to příliš nebude.

Erik Gilk

NEDOKONČENÉHO MARKA TWAINA ANO, NEBO NE?

Mark Twain, Philip Stead: Ztracený princ Margarín Z angličtiny přeložil David Petřů Píkola, Praha 2017, 152 s.

Ani jsem netušila, že Twainova pohádka *Ztracený princ Margarín* má vyjít v češtině. Prostě jsem na ni narazila v knihkupectví. A zaradovala jsem se. Mám ráda Marka Twaina.

Twainovi až téměř zprofanovaní Huck Finn a Tom Sawyer jsou sice určeni dětem, ale mně se knihy o nich v dětství nelíbily. Twaina jsem tehdy zařadila do kategorie „otravně povinná školní četba“ a roky jsem se od něj držela dál. Ale pak mi přišla do ruky jeho Bible (*The Bible According to Mark Twain*, Touchstone, 1996) a myslela jsem, že se potrhám smích. Vrtěla jsem hlavou – tohle přece nemůže být Twain! Byl to on. Rehabilitovala jsem ho.

Při bedlivějším zkoumání knihy jsem zjistila, že nejde o stoprocentního Marka Twaina. Příběh je vystavěný na základě Twainových deníkových poznámek a postaral se o to americký spisovatel Philip Stead. Bez Steada, tedy druhého autora, by pohádka neměla hlavu ani patu, byl by to jen fragment pro fajnšmekry. Je humorné, že fragment pohádky objevil badatel, který v archivu písemností Marka Twaina v Berkeley pátral po informacích, jež by mohl použít v připravované Twainově kuchařce. Pohádkové torzo se objevilo v souvislosti se slovem „margarín“.

Philip Stead zvolil zajímavý přístup ke zpracování Twainových poznámek. Příběh malého chlapce Johnnyho vystavěl na fiktivním rozhovoru s Markem Twainem. Spisovatelovo „vyprávění“ přerušoval otázkami a komentáři, které čtenáři neustále připomínají, že nejde o „čistou“ pohádku, ale o mozaiku nápadů hlavního autora a toho vedlejšího. Podklady pro příběh jsou jakýmsi nápadem pana vedoucího, ovšem realizace byla pro nedostatek času nedobrovolně a neplánovaně delegována na kolegu.

A tenhle kolega se snaží, co mu síly stačí. Je dobrý, hodně dobrý, svého šéfa zná dokonale, zvládá jeho jazyk, jeho rychlé, břitké vtipy a je dost zručný, aby pohádku dopsal. Ale. Ale z textu trčí, jak se toho úkolu bojí, jak se třese před kritikou shora, jak našlapuje až příliš opatrně v obavě, že se jednou se šéfem Twainem potká v nebeském baru a pekelně si to slízne. Philip Stead zjevně usiluje o to, aby nikdo nemohl říct, že si hraje na Twaina. Aby bylo neustále jasné, kde je hranice jeho a Twainova vyprávění. Aby unikl nařčení, že leze Twainovi do zelí, nebo se dokonce přiživuje na jeho nápadu.

Je prima, že má čtenář pořád přehled, co kam patří, ale na druhé straně ta roztržitost působí rušivě a krásný příběh trochu kazí. Sotva se čtenáři povede zhoupnout se na vlně pohádky a začít snít, už je tam Stead, aby nám připomněl, že těch snů jsou jen střepy, a nemáme se tudíž moc nadchnout. Při případném čtení nahlas by bylo potřeba dost vysvětlování, aby bylo zřejmé, ve které rovině pohádky se zrovna nacházíme. Škoda, velká škoda. Asi bych

spíš přivítala, kdyby šlo o Steadovu pohádku „na motivy příběhu Marka Twaina“, která by se dala číst plynule a trochu víc by připomínala to, co si tehdy, před mnoha lety, v jednom pařížském hotelu od svého táty s napětím vyslechly Twainovy dcery Susy a Clara. Ale kdo ví, jak by se takový přístup popral s autorskými právy, to je věc druhá. Každopádně, takhle je princ Margarín právě knihou pro twainovské fajnšmekry a o něco méně pohádkou pro děti.

Příběh samotný je silný, twainovsky ironický. Štipulavý humor je zjemnělý faktem, že jde o pohádku pro děti. Jediným přítelem chudého chlapce Johnnyho je neduživé, ale oddané kuře jménem Mor a neštovice. Johnny kuře vymění za semínka kouzelné květiny, která mu následně umožní hovořit se zvířaty. A právě díky novým zvířecím přátelům se Johnnymu podaří najít pohřešovaného prince Margarína, vypečeného synáčka hloupého, popudlivého krále. Mark Twain si ani zde neodpouští skrytou politickou satiru, a to při popisu stavu království, jemuž vládne přičaplý samolibý král, který nutí všechny poddané chodit v předklonu, aby nikdo nebyl vyšší než on. Twaint se svou typickou nadsázkou kritizuje sobectví lidského druhu, když popisuje, jak jsou lidé omezení a nerozumějí zvířatům, zatímco zvířata žijí v souladu, protože si vzájemně rozumějí. A nebyl by to Twain, kdyby Johnnymu do úst nevložit tu jednoduchou a jednoznačnou připomínku, že bychom si měli víc vážit prostého bytí a krásy na zemi: „Jsem rád, že jsem tady.“

V čem kniha vyniká a co se dá považovat za silný argument pro nákup, jsou ilu-

strace. K příběhu je vytvořila Erin Steadová, manželka Philipa Steada. Erin a Philip jsou silnou tvůrčí dvojicí, společně získali Caldecottovu cenu za knihu *A Sick Day for Amos McGee* (*Den, kdy Amos McGee musel zůstat v posteli*) a Twainovy pohádky se také zhostili se ctí. Barevné ilustrace jsou pečlivé, realistické a dá se říct, že nesou celou páteř příběhu lépe než samotná slova. Jsou jemné a průsvitné jako krajka, jen trochu smutné a zádumčivé – ani jedna lidská či zvířecí postava v celé knize se neusmívá... ani ta lasička, co na konci příběhu loudí na vypravěči sušenky, i když zrovna ta by důvod k úsměvu měla.

Co se týče překladu Davida Petřů, je skvělý, a dokonce ověněný Zlatou stuhou. Jazyk se s příběhem laská, povznáší ho, překladatel využívá češtiny tak, jak umějí jen ti nejlepší. Za všechny skvostné obraty uvedu jeden, který si budu s oblibou půjčovat i bez souvislosti s princem Margarínem: „V duté komnatě královské kebuly zavládl na okamžik čirý zmatek“ – tohle snad nemohlo být lepší ani v originále.

Knihy je velkoryse vyprávěná, formát A4 dává možnost vyniknout jedinečným ilustracím – jak celostránkovým, tak malým včelkám a lučným koníkům, kteří poletují mezi textem. Kniha je v pevné vazbě, na kvalitním papíře, se všitou záložkou, tohle se Píkole opravdu povedlo. Myslí, že by se Marku Twainovi *Ztracený princ Margarín* líbil. Anebo ne...? Možná by prskal, že je to na něj moc honosné a že si tu drahou okázalost máme strčit za klobouk.

Petra Žallmannová